

EVROPSKÝ ZATÝKACÍ ROZKAZ

JIŘÍ HERCZEG

ÚVOD

Myšlenka nahradit formální extradiční řízení zjednodušeným předáváním osob mezi členskými státy EU se objevuje již v materiálu Corpus Juris. V porovnání s Corpem Juris pak zaujme především rychlost, s jakou byl projekt evropského zatýkacího rozkazu realizován. Tato rychlost byla možná jednak díky politické podpoře Evropské rady v otázkách nahrazení extradičních procedur předáváním, a zejména pak chápáním předávání jako jednoho z klíčových opatření v boji proti terorismu, který se zejména po útocích z 11. 9. 2001 stal mimořádně aktuálním.

Skutečnost, že se evropský zatýkací rozkaz podařilo prosadit, je o to překvapivější, že u předchozích dvou extradičních úmluv vypracovaných v rámci EU, tj. Úmluvy o zjednodušeném vydávacím řízení mezi státy EU z 10. 3. 1995 a Úmluvy o vydávání mezi členskými státy EU z 27. 9. 1996, se objevily značné problémy s ratifikací. Zdá se, že použití zcela nového, byť radikálnějšího, řešení je pro členské státy přijatelnější než významné zásahy do institutu extradice.¹

I když byl evropský zatýkací rozkaz zařazen do kontextu boje proti terorismu, současně tuto oblast přesahuje, neboť se vztahuje i na jiné druhy trestné činnosti zvýšená potřeba boje proti terorismu zde spíše urychlila vývoj. Výsledkem tohoto vývoje se stalo Rámcové rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu a předávacích postupech mezi členskými státy ze 13. 6. 2002.² Na rozdíl od extradice je úprava evropského zatýkacího rozkazu charakterizována těmito prvky:

- *aplikace principu vzájemného uznávání, která se projevuje v obecné povinnosti členských států evropskému zatýkacímu rozkazu vyhovět, pokud s nejedná o některý z obligatorních nebo fakultativních důvodů pro odmítnutí*
- *přímá spolupráce justičních orgánů členských států*
- *krátší lhůty pro předání*
- *výrazné oslabení požadavku oboustranné trestnosti*

¹ Polák, P. Evropský zatýkací rozkaz. Právní fórum 2004, č. 2, s. 76.

² Rámcové rozhodnutí rady ze dne 13. 6. 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi jednotlivými členskými státy (2002/584/JVV).

- vydávání vlastních občanů
- zapojení další orgánů : Europol, Evropská justiční síť, SIS

VÝCHOZÍ PRINCIPY

Evropský zatýkácí rozkaz je postaven na **principu vzájemné důvěry**. Jedná se především o důvěru ve strukturu a fungování justičních systémů členských států a schopnost všech členských států zajistit spravedlivý proces. Tento princip potvrdil i Soudní dvůr Evropských společenství, když konstatoval: „Členské státy mají vzájemnou důvěru ve své systémy trestní justice a každý z nich uznává trestní právo účinné v jiném členském státě, i když by při aplikaci vlastního práva dospěl k jinému výsledku.“³

Evropský zatýkácí rozkaz je prvním konkrétním institutem realizujícím **princip vzájemného uznávání na poli trestního práva**. Tento princip v rámci prostoru svobody, bezpečnosti a spravedlnosti zavedené Amsterodamskou smlouvou směřuje k nahrazení tradičních vztahů založených na spolupráci, které dosud převažovaly, systémem volného pohybu rozhodnutí justičních orgánů v trestních věcech, a to jak rozhodnutí ve věci samé, tak ostatních rozhodnutí. Zmíněný princip odráží skutečnost, že rozhodování justičních orgánů se může dostatečně pružně přizpůsobit podmínkám volného pohybu osob jen tehdy, když na volný pohyb osob naváže volný pohyb rozhodnutí, tedy vzájemné uznávání rozhodnutí.

Evropský zatýkácí rozkaz je svého druhu fikcí jednotného státního území, neboť justiční orgán jednoho členského státu rozhoduje o výkonu rozhodnutí justičního orgánu jiného členského státu, které je na jeho území bez dalšího účinné, a na základě jeho rozhodnutí, které je vázáno pouze na právně definovaná kritéria a je oproštěno od politických a administrativních prvků, dochází k předání osoby z území jednoho členského státu na území jiného členského státu pro účely trestního řízení nebo výkonu trestu. Tato fikce jednotného státního území je samozřejmě omezena účelem, jemuž slouží, členské státy zůstávají samostatnými suverénními státy, definovanými mj. vlastním státním územím, a předání na základě evropského zatýkácího rozkazu je v mnoha směrech postaveno na stejných zásadách jako extradice, ovšem modifikovaných principem vzájemné důvěry, které nacházejí své uplatnění zejména při rozhodování justičního orgánu vykonávajícího státu o výkonu evropského zatýkácího rozkazu.

Princip justiční kontroly se projevuje jednak v tom, že evropský zatýkácí rozkaz je rozhodnutím justičního orgánu, jednak v tom, že podle odstavců 8 a 9 preambule Rámcového rozhodnutí musí rozhodnutí o výkonu evropského zatýkácího rozkazu podléhat dostatečné kontrole, která je zaručena tím, že rozhodnutí o předání činí justiční orgány státu, v němž byla požadovaná osoba zatčena, přičemž role ústředních orgánů je omezena pouze na praktickou a administrativní pomoc.

³ Judgment of the Court of 11 February 2003, Criminal proceedings against Hüseyin Gözütok (C-187/01) and Klaus Brügge (C-385/01).

Princip ochrany lidských práv je stanoven v odstavcích 12 a 13 preambule Rámcového rozhodnutí. Konkrétně se jedná o základní práva a principy vymezené článkem 6 Smlouvy o EU. Evropská unie respektuje základní lidská práva, která zajišťuje Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 a která vyplývají z ústavních tradic společných všem členským státům, jako všeobecné právní zásady, dále o základní práva a principy definované v Chartě základních práv EU. Princip ochrany lidských práv se u evropského zatýkacího rozkazu odráží zejména u ustanovení o právu na obhájce, lhůtách pro předání a v tom, že je vyloučeno předání do státu, v němž hrozí vážné nebezpečí, že předaná osoba bude vystavena trestu smrti, mučení nebo jinému ponižujícímu zacházení nebo trestu. Žádné ustanovení Rámcového rozhodnutí přitom nelze vykládat tak, že je zakázáno odmítnutí předání osoby v případě, že jsou na základě objektivních elementů dány důvody věřit, že evropský zatýkací rozkaz byl vydán za účelem trestního stíhání a potrestání osoby z důvodu jejího pohlaví, rasy, náboženství, etnického původu, národnosti, jazyka, politických názorů, sexuální orientace, nebo že postavení této osoby může být z těchto důvodů zhoršeno.

Posledním z výchozích principů evropského zatýkacího rozkazu je **princip ochrany osobních údajů**, který stále více proniká i do oblasti mezinárodní právní pomoci v trestních věcech v širším smyslu.

DEFINICE EVROPSKÉHO ZATÝKACÍHO ROZKAZU

Podle článku 1 odstavce 1 Rámcového rozhodnutí je **evropský zatýkací rozkaz rozhodnutí vydané justičním orgánem členského státu s cílem zatčení a předání požadované osoby jiným členským státem za účelem trestního stíhání nebo výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody**. Evropský zatýkací rozkaz vydaný příslušným justičním orgánem členského státu není přímo vykonatelný na území jiného členského státu. Není tedy možné, aby pouze na základě evropského zatýkacího rozkazu byl někdo zatčen a bez dalšího vnitrostátního rozhodnutí předán do jiného členského státu. Z principu justiční kontroly vyplývá, že soudní orgán členského státu, ve kterém byla hledaná osoba zatčena musí vždy přijmout rozhodnutí o jejím předání.⁴

Členské státy vykonají evropský zatýkací rozkaz na základě zásady vzájemného uznávání a v souladu s ustanoveními tohoto rámcového rozhodnutí. Evropský zatýkací rozkaz justiční orgán poté, co jej vydá, může sám přímo předat příslušnému justičnímu orgánu jiného státu (čl. 9 odst. 1). Který z justičních orgánů vykonávajícího státu je příslušný, zjistí justiční orgán státu, který evropský zatýkací rozkaz vydal, prostřednictvím Evropské justiční sítě (čl. 10 odst.1). Justiční orgán požadující předání osoby také může učinit záznam v Schengenském informačním systému (SIS) podle článku 95 Prováděcí úmluvy. Tento záznam je postaven naroveň evropskému zatýkacímu rozkazu. Dále může být evropský zatýkací rozkaz předán prostřednictvím zabez-

⁴ Kloučková, S. Evropský zatýkací rozkaz. Státní zastupitelství 2004, č. 1, s. 3.

pečeného telekomunikačního systému Evropské justiční sítě, nebo nelze-li využít služeb SIS, prostřednictvím Interpolu (čl. 10).

Evropský zatýkácí rozkaz vydaný v jednom členském státě tedy vyvolává bezprostřední účinky v jiném členském státě, kde přímo na jeho základě může dojít k zatčení požadované osoby. O tom, zda bude požadovaná osoba na základě evropského zatýkácího rozkazu také předána, rozhodne justiční orgán vykonávajícího státu ve lhůtách a za podmínek stanovených Rámcovým rozhodnutím.

HMOTNĚPRÁVNÍ PODMÍNKY PŘEDÁNÍ

Předmětné Rámcové rozhodnutí je stejně jako extradiční smlouvy postaveno na zásadě reciprocit, která je bezprostředně spojena jak s podstatou extradice, tak s podstatou předání. Reciprocita je rovněž vyjádřena v principech vzájemné důvěry a vzájemného uznávání.

Rámcové rozhodnutí vymezuje trestné činy, na které se vztahuje evropský zatýkácí rozkaz (*extradiční trestné činy*). Činí tak tzv. eliminační metodou, tj. stanovením trestných činů, u kterých je předání vyloučeno. Podle čl. 2 odst. 1 lze evropský zatýkácí rozkaz vydat jen v případech jednání, které lze podle práva vystavujícího členského státu potrestat trestem odnětí svobody nebo ochranným opatřením spojeným s odnětím osobní svobody s horní hranicí sazby v délce nejméně 12 měsíců, nebo byli-li již rozsudkem uloženi trest nebo nařízeno ochranné opatření, v případě trestu nebo ochranného opatření v délce nejméně čtyř měsíců.⁵

Rámcové rozhodnutí nestanoví, že by předání bylo vyloučeno u trestných činů politických, vojenských a fiskálních, které představují tradiční překážku extradice. Díky těmto rozdílům dochází k podstatnému rozšíření množiny trestných činů, na které se vztahuje evropský zatýkácí rozkaz a možnost předání, oproti množině extradičních trestných činů. Zejména zrušení kategorií politických, vojenských a fiskálních trestných činů je takřka revolučním počinem.

K dalším podstatným změnám oproti extradici došlo u evropského zatýkácího rozkazu ve formulaci **zásady oboustranné trestnosti** (spočívající v požadavku, aby jednání, pro které má být předání uskutečněno, bylo trestné jak v dožadujícím, tak v dožádaném státě). Článek 2 odstavce 2 Rámcového rozhodnutí vyjmenovává třicet dva druhů trestné činnosti, u nichž za podmínky, že právo členského státu, jehož justiční orgán evropský zatýkácí rozkaz vydal, za ně stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně tři roky, nebude při předání na základě evropského zatýkácího rozkazu vyžadována oboustranná trestnost skutku.

Jedná o tyto druhy trestné činnosti: *účast na zločinném spolčení, terorismus, obchod s lidmi, pohlavní vykořisťování dětí a dětská pornografie, nedovolený obchod s omamnými a psychotropními látkami, nedovolený obchod se zbraněmi, střelivem*

⁵ Stejnými hranicemi trestní sazby odnětí svobody či výměry trestu jsou bagatelní trestné činy vyloučeny i z extradice v Evropské úmluvě o vydávání z roku 1957, kde však podmínka horní hranice sazby odnětí svobody nejméně jeden rok musí být splněna jak v dožadujícím, tak v dožádaném státě.

a výbušninami, korupce, podvody včetně podvodů postihujících zájmy Evropských společenství, praní výnosů z trestné činnosti, padělání měny včetně eura, počítačová trestná činnost, trestné činy proti životnímu prostředí, včetně nedovoleného obchodu s ohroženými druhy živočichů a ohroženými druhy a odrůdami rostlin, napomáhání při nedovoleném překročení státní hranice a nedovoleném pobytu, vražda, těžké ublížení na zdraví, nedovolený obchod s lidskými orgány a tkáněmi, únos, omezování osobní svobody a brání rukojmí, rasismus a xenofobie, organizovaná nebo ozbrojená loupež, nedovolený obchod s kulturními statky, včetně starožitností a uměleckých děl, podvod, vydírání a vymáhání peněz za ochranu, výroba padělků a nedovolených napodobenin, padělání veřejných listin a obchodování s nimi, padělání platebních prostředků, nedovolený obchod s hormonálními látkami a jinými prostředky na podporu růstu, nedovolený obchod s jadernými a radioaktivními materiály, obchod s odcizenými vozidly, znásilnění, zhářství, trestné činy spadající do příslušnosti Mezinárodního trestního soudu, únos letadla nebo plavidla, sabotáž.

Rada EU může jednomyslným rozhodnutím po konzultaci s Evropským parlamentem tento seznam rozšířit o další druhy trestné činnosti (čl. 2 odst. 3). U ostatních druhů trestné činnosti může být předání vázáno na podmínku, že jednání, pro které byl evropský zatýkácí rozkaz vydán, je ve vykonávajícím státě trestným činem (čl. 2 odst. 4).

Rámcové rozhodnutí ukládá obecně povinnost členským státům evropskému zatýkácímu rozkazu vyhovět a hledanou osobu předat do dožadujícího členského státu. Odmítnout výkon evropského zatýkácího rozkazu je možno jen z důvodů, které Rámcové rozhodnutí stanoví. Důvody pro **obligatorní odmítnutí výkonu evropského zatýkácího rozkazu** jsou stanoveny v čl. 3. Podle tohoto ustanovení justiční orgán členského státu, který má vykonat zatýkácí rozkaz, odmítne vykonat evropský zatýkácí rozkaz v těchto případech:

- *pokud se na trestný čin, pro který je zatýkácí rozkaz vydán, vztahuje ve vykonávajícím členském státě amnestie, pokud byl tento stát příslušný ke stíhání tohoto trestného činu podle svého vlastního trestního práva;*
- *pokud má vykonávající justiční orgán informace, že vyžádaná osoba byla pravomocně odsouzená za stejný čin členským státem za předpokladu, že v případě odsouzení byl trest vykonán, právě je vykonáván nebo podle práva členského státu, ve kterém byl vynesena rozsudek, ho již nelze vykonat;*
- *pokud osoba, na niž byl evropský zatýkácí rozkaz vydán, není podle práva vykonávajícího státu vzhledem ke svému věku trestně odpovědná za jednání, pro které je zatýkácí rozkaz vydán.*

Důvody, pro které je možné **fakultativně odmítnout výkon evropského zatýkácího rozkazu** jsou uvedeny v čl. 4. Podle tohoto ustanovení může vykonávající justiční orgán může odmítnout výkon evropského zatýkácího rozkazu:

- *pokud jednání, pro které byl vydán evropský zatýkácí rozkaz, nepředstavuje trestný čin podle práva vykonávajícího členského státu; avšak v případě daní, poplatků, cel nebo měny nelze odmítnout výkon evropského zatýkácího rozkazu z toho důvodu, že právo vykonávajícího členského státu neukládá tentýž druh daní, poplatků nebo cel nebo neobsahují stejnou úpravu, pokud jde o daně, poplatky, cla a měny, jako právo vystavujícího státu;*

- *pokud osoba, na niž se vztahuje evropský zatýkací rozkaz, je ve vykonávajícím členském státě stíhána za stejný čin, jako je trestný čin, pro který byl evropský zatýkací rozkaz vydán;*
- *pokud justiční orgány vykonávajícího členského státu rozhodly buď ne zahájit trestní stíhání kvůli trestnému činu, pro který byl evropský zatýkací rozkaz vydán, nebo zastavit takové řízení, nebo byl-li v členském státě vynesena proti vyžádané osobě za stejné jednání pravomocný rozsudek, který zamezuje dalšímu trestnímu stíhání;*
- *jsou-li trestní stíhání vyžádané osoby nebo výkon trestu podle práva vykonávajícího členského státu promlčeny a jednání spadá do pravomoci tohoto členského státu na základě jeho vlastního trestního práva;*
- *pokud má vykonávající justiční orgán informace, že vyžádaná osoba byla pravomocně odsouzena za stejný čin třetím státem, za podmínky, že v případě odsouzení byl trest vykonán, právě je vykonáván nebo podle práva státu, který vynesl rozsudek, ho již nelze vykonat;*
- *byl-li evropský zatýkací rozkaz vydán za účelem výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného s odnětím osobní svobody, vyžádaná osoba se zdržuje ve vykonávajícím členském státě, je jeho státním příslušníkem nebo zde má trvalé bydliště a tento stát se zaváže provést výkon trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného s odnětím osobní svobody v souladu se svým vnitrostátním právem.*

Dále je možno výkon evropského zatýkacího rozkazu odmítnout, vztahuje-li se evropský zatýkací rozkaz na trestné činy, které byly podle práva vykonávajícího členského státu spáchány zcela nebo zčásti na území vykonávajícího členského státu nebo na místě, které se za toto území považuje, nebo které byly spáchány mimo území vystavujícího členského státu a právo vykonávajícího členského státu neumožňuje stíhání za stejné trestné činy, byly-li spáchány mimo jeho území.

ŘÍZENÍ O PŘEDÁNÍ

Určení justičních orgánů oprávněných vydat evropský zatýkací rozkaz, justičních orgánů oprávněných vykonat evropský zatýkací rozkaz a ústředních orgánů ponechává Rámcové rozhodnutí na právních řádech členských států (čl. 6, 7).

Obsahové náležitosti evropského zatýkacího rozkazu jsou v článku 8 stanoveny obdobně jako u žádosti o vydání (formulář evropského zatýkacího rozkazu je přílohou Rámcového rozhodnutí). Evropský zatýkací rozkaz musí být přeložen do úředního jazyka vykonávajícího státu nebo do jiného jazyka akceptovaného tímto státem.

Je-li vyžádaná osoba zatčena, vykonávající justiční orgán ji v souladu se svým vnitrostátním právem informuje o evropském zatýkacím rozkazu a jeho obsahu, a rovněž o tom, že může souhlasit s předáním vystavujícímu justičnímu orgánu. Vyžádaná osoba, která je zatčena za účelem výkonu evropského zatýkacího rozkazu, má v souladu s vnitrostátním právem vykonávajícího členského státu

právo na právního zástupce a tlumočníka. Hledaná osoba tak má tyto základní práva (čl. 11):

1. právo na obhajobu,
2. právo na tlumočníka,
3. právo na informace o evropském zatýkacím rozkazu a jeho obsahu.

Justiční orgán vykonávajícího státu dále rozhodne podle svého práva o vazbě požadované osoby. Požadovaná osoba může být podle práva vykonávajícího státu z vazby podmíněně propuštěna, jestliže příslušný orgán vykonávajícího státu učiní opatření, která se jeví jako dostatečná k tomu, aby požadovaná osoba neuprchla. Dobu vazby vykonané v souvislosti s realizací evropského zatýkacího rozkazu nutno započítat do celkové doby vazby nebo trestu odnětí svobody ve státě, který evropský zatýkací rozkaz vydal (čl. 26).

V řízení o předání se uplatňuje **zásada speciality**. Podle čl. 27 odst. 2 nemůže být předaná osoba trestně stíhána, odsouzena nebo jinak zbavena osobní svobody pro jiný trestný čin spáchaný před jejím předáním než pro ten, pro který byla předána. Toto ustanovení se nepoužije v těchto případech:

- a) neopustila-li vyžádaná osoba území členského státu, kterému byla předána, ve lhůtě do 45 dnů od svého konečného propuštění, i když k tomu měla příležitost, nebo vrátila-li se na území tohoto státu poté, co ho opustila;
- b) trestný čin nelze potrestat trestem odnětí svobody nebo ochranným opatřením spojeným s odnětím osobní svobody;
- c) trestní řízení nevede k uplatnění opatření omezujícího osobní svobodu;
- d) mohl-li by osobě být uložen trest nebo opatření, které nezahrnují odnětí osobní svobody, zejména peněžitý trest nebo opatření místo tohoto trestu, i když tento trest nebo opatření mohou omezit její osobní svobodu;
- e) pokud osoba souhlasí s předáním a popřípadě se současně zřekla uplatnění zásady speciality.

Pro rozhodnutí justičního orgánu vykonávajícího státu o výkonu evropského zatýkacího rozkazu, jakož i pro následné předání požadované osoby jsou stanoveny lhůty (čl. 17 a 23). V případě, že požadovaná osoba s předáním souhlasí, je to deset dní od udělení souhlasu. Jinak je třeba rozhodnutí učinit do šedesáti dnů od zatčení požadované osoby. Tyto lhůty lze výjimečně prodloužit. Jakékoli odmítnutí vykonat evropský zatýkací rozkaz musí být odůvodněno. Požadovaná osoba musí být předána co nejdříve po konečném rozhodnutí o výkonu evropského zatýkacího rozkazu, nejpozději do deseti dnů po tomto rozhodnutí. Prodloužení této lhůty je možné pouze z důvodů, které brání předání a které jsou mimo kontrolu členských států, a z vážných humanitárních důvodů (například z důvodu vážného nebezpečí pro život nebo zdraví požadované osoby). Jinak po uplynutí této lhůty musí být požadovaná osoba z vazby propuštěna, není-li předání realizováno.

ČESKÁ REPUBLIKA

Česká republika na základě svého přistoupení k EU byla povinna implementovat evropský zatýkací rozkaz k datu přistoupení, tedy k 1. 5. 2004, jako součást

acquis EU. Novela trestního zákona a trestního řádu, obsahující mj. i ustanovení vnitrostátně provádějící Rámcové rozhodnutí, byla připravena včas, ovšem vyvolala rozsáhlou politickou debatu, v jejímž důsledku byly předmětné novely přijaty až k datu 1. 11. 2004.

Původně vláda České republiky, současně s návrhy shora uvedených novel, navrhla též novelizaci článku 14 Listiny, vložení odstavce pátého, který měl znít: „*Občan může být předán členskému státu Evropské unie k trestnímu stíhání nebo k výkonu trestu odnětí svobody, pokud to vyplývá ze závazků České republiky jako členského státu Evropské unie, které nelze omezit ani vyloučit.*“ Návrh novely Listiny byl Poslaneckou sněmovnou zamítnut dne 2. 4. 2004. Poté byly uvedené novely tr. zákona (č. 537/2004 Sb.) a tr. řádu (č. 539/2004 Sb.) přijaty Poslaneckou sněmovnou i proti vetu prezidenta republiky, který argumentoval jejich protiústavností.⁶

Předmětná novela tr. zákona i tr. řádu byla též předmětem stížnosti k Ústavnímu soudu České republiky.⁷ Skupina poslanců Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a skupiny senátorů Senátu Parlamentu České republiky podala Ústavnímu soudu návrh na zrušení § 21 odst. 2 tr. zákona a § 403 odst. 2, § 411 odst. 6 písm. e), § 411 odst. 7 a § 412 odst. 2 tr. řádu. Podle navrhovatelů je napadená úprava v rozporu s

(1) **čl. 14 odst. 4 Listiny**, podle něhož *občan nesmí být nucen k opuštění své vlasti*,
(2) **čl. 39 Listiny**, podle kterého: „*jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.*“

Plénum Ústavního soudu návrh na zrušení § 21 odst. 2 tr. zákona a § 403 odst. 2, § 411 odst. 6 písm. e), § 411 odst. 7 a § 412 odst. 2 tr. řádu zamítlo.⁸ Ústavní soud v odůvodnění uvedl, že z článku 1 odst. 2 Ústavy ČR, ve spojení s principem spolupráce, stanoveným čl. 10 Smlouvy ES, vyplývá ústavní princip, podle něhož mají být domácí právní předpisy, včetně ústavy, interpretovány souladně s principy evropské integrace a spolupráce komunitárních orgánů a orgánů členského státu. Pokud tedy existuje několik interpretací Ústavy, jejíž součástí je Listina základních práv a svobod, přičemž jen některé z nich vedou k dosažení závazku, který převzala Česká republika v souvislosti se svým členstvím v EU, je nutno volit výklad, který podporuje realizaci tohoto závazku, a nikoli výklad, který tuto realizaci znemožňuje.

Ad 1) Rozpor s čl. 14 odst. 4 Listiny základních práv a svobod

Dle Ústavního soudu není opodstatněné tvrzení navrhovatelů, že by vnitrostátním přijetím Evropského zatýkácího rozkazu byl narušen trvalý vztah mezi občanem a státem. Občan předaný k trestnímu řízení do členského státu EU zůstává, i v době trvání tohoto řízení, pod ochranou českého státu. Evropský zatýkácí rozkaz umožňuje toliko časově omezené předání občana k jeho stíhání v členském státě EU pro konkrétně vymezený skutek, přičemž po skončení tohoto řízení mu nic nebrání vrátit se zpět na

⁶ K tomu srov. Vantuch, P. Evropský zatýkácí rozkaz. Právní rádce 2004, č. 4, s. 61.

⁷ Rovněž ve Spolkové republice Německo byl zákon provádějící rámcové rozhodnutí předmětem ústavní stížnosti. Spolkový ústavní soud dne 18. 7. 2005 zrušil zákon o evropském zatýkáčím rozkazu, což přineslo řadu problémů. Nový prováděcí zákon (zákon mezinárodní právní pomoci v trestních věcech – IRG) nabyl účinnosti až 2. 8. 2006.

⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 5. 2006, Pl. ÚS 66/04.

území ČR. Občan má právo se bránit proti opatřením orgánů činných v trestním řízení, při předání podle Evropského zatýkacího rozkazu, opravnými prostředky, nevymáje z toho ani případnou ústavní stížnost.

Ustanovení čl. 14 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, podle jehož věty první má každý občan právo na svobodný vstup na území republiky, a podle věty druhé občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti, zcela jistě znemožňuje vyloučit českého občana ze společenství občanů České republiky, jako demokratického státu, k němuž ho váže pouto státního občanství. Ze samotného textu čl. 14 odst. 4 Listiny základních práv a svobod nelze, bez dalších argumentů, jednoznačně odpovědět, zda a nakolik vylučuje časově omezené předání občana do členského státu EU pro tam probíhající trestní řízení, pokud má právo se po skončení tohoto řízení vrátit do vlasti. Jazykový výklad termínu „nucení k opuštění vlasti“ totiž může obsáhnout i takové relativně krátkodobé předání občana k trestnímu řízení do zahraničí.

Ústavní soud poukázal na historické motivy přijetí. Ustanovení článku 14 odst. 4 věty druhé Listiny základních práv a svobod se poprvé objevilo v rámci čl. 15 odst. 2 návrhu Listiny základních práv a svobod, ve zprávě ústavně právních výborů Sněmovny lidu a Sněmovny národů, ze dne 7. ledna 1991. Zkušenost se zločiny komunistického režimu hrála, při utváření Listiny základních práv a svobod, nepominutelnou roli. Tuto roli sehrála i při tvorbě současného čl. 14 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, na přelomu let 1990 a 1991, tehdy ještě zcela nedávná zkušenost, spojená zejména s akcí „Asanace“, při níž komunistický režim nutil nepohodlné osoby k opuštění republiky. Historický výklad tedy svědčí pro to, že ustanovení čl. 14 odst. 4 Listiny základních práv a svobod se nikdy netýkalo extradice.

Jsou-li čeští občané poživateli výhod, spojených se statutem občanství EU, je v tomto kontextu přirozené, že s těmito výhodami je nutno akceptovat též jistou míru odpovědnosti. Vyšetřování a potírání trestné činnosti, k níž dochází v evropském prostoru, není možno úspěšně realizovat v rámci jednotlivého členského státu, ale vyžaduje širokou mezinárodní spolupráci. Výsledkem této spolupráce je nahrazení dřívějších procedur vydávání osob podezřelých z trestných činů novými efektivnějšími mechanismy, reflektujícími realitu 21. století. Současný standard ochrany základních práv uvnitř Evropské unie nezavdává, podle Ústavního soudu, žádné příčiny se domnívat, že tento standard ochrany základních práv, skrze uplatňování principů z nich plynoucích, má nižší kvalitu než ochrana poskytovaná v ČR.

Při nalézání objektivního významu čl. 14 odst. 4 Listiny základních práv a svobod nelze tyto skutečnosti pominout. Není v souladu s principem objektivního teleologického výkladu, reflektujícího realitu současné EU, založené na vysoké mobilitě občanů v rámci celého unijního prostoru, aby čl. 14 odst. 4 Listiny základních práv a svobod byl vykládán tak, že neumožňuje ani časově omezené předání občana do jiného členského státu za účelem trestního řízení o trestném činu spáchaném tímto občanem v tomto státě, pokud je garantováno, že po skončení trestního řízení bude, na vlastní žádost, předán zpět do ČR k případnému výkonu trestu (srov. § 411 odst. 7 tr. řádu). Časově omezené předání občana k trestnímu řízení, probíhajícímu v jiném členském státě EU, podmíněné jeho následným opětovným předáním do vlasti, tedy není a nemůže být nucením k opuštění vlasti ve smyslu čl. 14 odst. 4 Listiny základních

práv a svobod. Obdobně lze upozornit na úpravu, podle níž občan ČR nebo osoba s trvalým pobytem v ČR bude předán k výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného léčení nebo ochranné výchovy do jiného členského státu Unie jen se svým souhlasem (§ 411 odst. 6 písm. e) tr. řádu). Z toho plyne, že bez svého souhlasu nebude do zahraničí k výkonu trestu odnětí svobody nikdo předán.

Právo občana na ochranu ze strany státu se projevuje dle Ústavního soudu mj. v tom, že by došlo k porušení čl. 14 odst. 4, ve spojení s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy, pokud by občan byl předán k trestnímu řízení do státu, kde by standardy trestního řízení nespĺňovaly požadavky kladené na trestní řízení českým ústavním pořádkem, např. v situaci, kdy by bylo reálně ohroženo právo občana na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod), případně kdy by občan mohl být vystaven mučení nebo jinému nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu (čl. 3 Úmluvy, čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod). Tak tomu ovšem v případě Evropského zatýkacího rozkazu není.

Ústavní soud výslovně poukázal na skutečnost, že všechny členské státy EU jsou signatáři Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod. Proto nemůže být občan významněji dotčen na svých právech tím, že o jeho trestní věci bude rozhodováno v jiném členském státě Unie, neboť každý členský stát EU je vázán standardem ochrany lidských práv, který je ekvivalentní standardu vyžadovanému v České republice, přičemž právní řády všech členských států jsou postaveny na hodnotách, k nimž se náš stát přihlásil teprve po roce 1989. Česká Listina základních práv a svobod totiž rovněž vychází z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.

Za jistou pojistku, zaručující ochranu českého občana na ústavně-právní úrovni, lze považovat ustanovení § 377 tr. řádu, podle něhož žádosti orgánu cizího státu nelze vyhovět, jestliže by jejím vyřízením byla porušena Ústava ČR nebo takové ustanovení právního řádu České republiky, na kterém je třeba bez výhrady trvat, anebo jestliže by vyřízením žádosti byl poškozen jiný významný chráněný zájem České republiky. Tento princip, obsažený v hlavě dvacáté páté, oddílu prvním tr. řádu (označeném jako obecná ustanovení), se tedy vztahuje jak na klasické řízení vydávací podle oddílu druhého, tak na řízení o předání osoby mezi členskými státy EU na základě Evropského zatýkacího rozkazu, podle oddílu třetího téže hlavy. I když je toto ustanovení trestního řádu uvozeno marginální rubrikou „ochrana zájmů státu“, lze zejména z textu jeho první věty dovodit, že se bude jednat zejména o zájem státu na tom, aby nedošlo k porušení základních práv českých občanů, zakotvených v ústavním pořádku ČR, jehož nedílnou součástí je i Listina základních práv a svobod (... jestliže by jejím vyřízením byla porušena Ústava ČR nebo takové ustanovení právního řádu České republiky, na kterém je třeba bez výhrady trvat...).

Osobě, která má být předána do jiného státu EU, je zachováno právo podat proti příslušným opatřením orgánů činných v trestním řízení stížnost, která má odkladný účinek (§ 411 odst. 5 tr. řádu), a eventuálně též ústavní stížnost, přičemž po dobu, během níž Ústavní soud rozhoduje, lhůty k předání osoby neběží (§ 415 odst. 3 tr. řádu). Těmito ustanoveními je zachována ochrana občana, případně i jiné osoby, která má být předána k trestnímu řízení, a současně je zachována podmínka, že v důsledku předání vyžádané osoby nebude v individuálním případě dotčen ústavní pořádek České republiky.

Dle Ústavního soudu tak není opodstatněné tvrzení, že by vnitrostátní úpravou Evropského zatýkacího rozkazu byl narušen vztah mezi občanem a státem. Občan předaný k trestnímu řízení do členského státu EU zůstává, i v době trvání trestního řízení, pod ochranou českého státu. Evropský zatýkací rozkaz umožňuje toliko časově omezené předání občana pro jeho stíhání v členském státě Unie, pro konkrétně vymezený skutek, přičemž po skončení tohoto trestního řízení mu nic nebrání vrátit se zpět (event. k výkonu trestu na území České republiky). Trestní řád specifikuje důvody, za kterých k předání osoby do jiného členského Unie nedojde (zejm. § 411). Občan má právo bránit se, proti opatřením orgánů činných v trestním řízení, opravnými prostředky, které mají odkladný účinek (viz § 411 odst. 5 tr. řádu), nevyjímaje ani případnou ústavní stížnost. V případě, kdy by předáním občana došlo k porušení ústavního pořádku, k předání občana nedojde.

Ad 2) Rozpor s čl. 39 Listiny základních práv a svobod

Ústavní soud se neztotožnil s argumentací navrhovatelů, kteří tvrdí, že § 412 odst. 2 tr. řádu je v rozporu s čl. 39 Listiny základních práv a svobod, protože tato úprava nijak nedefinuje trestné činy, nevyžadující oboustrannou trestnost. Pokud by se jednalo o hmotněprávní předpis, zakotvující trestnost jednání způsobem, jakým to činí § 412 odst. 2 tr. řádu, tedy jen jeho pojmenováním bez jakékoliv zákonné definice, došlo by jistě k rozporu s čl. 39 Listiny základních práv a svobod. Ústavní soud ovšem vychází ze skutečnosti, že § 412 odst. 2 tr. řádu není ustanovením hmotněprávním, ale procesněprávním. Předání podle Evropského zatýkacího rozkazu ještě není uložením trestu ve smyslu čl. 39 a čl. 40 Listiny základních práv a svobod.

Osoby podezřelé ze spáchání trestného činu a předané podle Evropského zatýkacího rozkazu nebudou stíhány pro trestnou činnost podle § 412 odst. 2 tr. řádu, ale trestní řízení bude vedeno pro trestné činy vymezené v hmotném právu vyžadujícího státu EU. Zákonný výpočet trestných činů v § 412 odst. 2 tr. řádu (čl. 2 odst. 2 Rámcového rozhodnutí), slouží toliko k procesnímu postupu soudu. Český soud totiž v případě, že orgán vyžadujícího státu označí v Evropském zatýkacím rozkazu chování předávané osoby jako jedno z jednání uvedených v § 412 odst. 2 tr. řádu, resp. čl. 2 odst. 2 Rámcového rozhodnutí, nezjišťuje trestnost takového činu podle práva České republiky. Přijetí § 412 tr. řádu tedy nemá za následek, že by se trestní právo všech členských zemí EU stalo aplikovatelným na území ČR. Znamená toliko, že Česká republika napomáhá ostatním členským státům EU při prosazování jejich trestního práva. Na osoby v České republice (občany, osoby s trvalým pobytem a ostatní osoby běžně se na jejím území nacházející) tedy ustanovení § 412 tr. řádu neklade povinnost znát trestní právo všech zemí EU.

Výčet trestných činů v § 412 odst. 2 tr. řádu, resp. čl. 2 odst. 2 Rámcového rozhodnutí, obecně odpovídá jednáním, která jsou trestná i podle českého práva, byť tomu nemusí přesně odpovídat název příslušného trestného činu. Výčet trestných činů, které nevyžadují oboustrannou trestnost, není dán proto, že by se předpokládalo, že některé z těchto jednání není trestným činem v kterémkoli z členských států, nýbrž právě naopak, že jde o jednání, která, s ohledem na sdílené hodnoty, jsou trestná ve všech členských zemích EU. Důvodem tohoto výčtu je uspišení vyřízení Evropského zatýkacího

rozkazu, protože odpadne procedura zjišťování trestnosti takového činu podle českého práva. Navíc, přijetím tohoto Rámcového rozhodnutí každý členský stát EU vyjádřil svůj souhlas s tím, že všechna trestná jednání, spadající do takto obecně definovaných kategorií budou také trestně stíhána.

Opuštěním principu oboustranné trestnosti ve vztahu k členským státům EU ČR nijak neporuší princip legality. Obecně řečeno, požadavek oboustranné trestnosti může být, jako pojistka, opuštěn ve vztahu mezi členskými státy EU, které mají dostatečnou úroveň vzájemného sblížení hodnot a vzájemné důvěry, jedná se o demokratické režimy dodržující principy „rule of law“ a jsou vázány povinnostmi tento princip dodržovat. Je to přesně ta situace, kdy úroveň sblížování mezi 25 členskými státy EU dosáhla takové míry vzájemné důvěry, že už necítí potřebu lpět na principu oboustranné trestnosti.

Předání českého občana nebo jiné osoby, oprávněně se zdržující na území ČR, za účelem jeho trestního stíhání do jiného členského státu EU, bude pravidelně připadat v úvahu pouze tehdy, pokud k jednání, znamenajícímu spáchání trestného činu, došlo nikoli v České republice, ale v jiném členském státě Unie. Pokud dojde ke spáchání trestného činu dílem v zahraničí, dílem v ČR, bude připadat v úvahu trestní stíhání v České republice. Tím vznikne překážka pro předání dané osoby k trestnímu řízení do zahraničí [srov. § 411 odst. 6 písm. d) tr. řádu], pokud nebude, s ohledem na povahu daného jednání, účelnější stíhání v jiném členském státě EU, např. proto, že v tomto státě je rozhodující důkazní materiál, skutek se odehrál převážně v tomto státě, atp.

ZÁVĚR

Právní úprava evropského zatýkacího rozkazu byla na úrovni EU přijata ve formě rámcového rozhodnutí, tedy nástroje mezivládní spolupráce ve III. pilíři EU, podmíněného jednomyslným přijetím všemi členskými státy a vyžadujícího přijetí vnitrostátní prováděcí legislativy v jednotlivých členských státech. Rámcové rozhodnutí nemá přímý účinek. Účelem rámcového rozhodnutí je sblížování právních a správních předpisů členských států. Rámcová rozhodnutí jsou závazná pro členské státy co do výsledku, kterého má být dosaženo, přičemž volba forem a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům. Rámcového rozhodnutí se nelze, bez vnitrostátního provedení, dovolávat proti fyzickým nebo právníckým osobám. Rámcové rozhodnutí tedy musí být provedeno vnitrostátními právními akty.

Z této povahy rámcového rozhodnutí vyplývají i problémy, které evropský zatýkací rozkaz přinesl. Jedná se o konkrétní aplikační problémy se zaměřením na zásadu oboustranné trestnosti. Podstatnou změnou proti extradicí je u evropského zatýkacího rozkazu formulace zásady oboustranné trestnosti (spočívající v požadavku, aby jednání, pro které má být extradice či zde u evropského zatýkacího rozkazu předání uskutečněno, bylo trestné jak v dožadujícím, tak v dožádaném státě). Rámcové rozhodnutí vyjmenovává třicet dva druhů trestné činnosti, u nichž za podmínky, že právo členského státu, jehož justiční orgán evropský zatýkací rozkaz vydal, za ně stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně tři roky, nebude při předání

na základě evropského zatýkacího rozkazu vyžadována oboustranná trestnost skutku. U ostatních druhů trestné činnosti může být předání vázáno na podmínku, že jednání, pro které byl evropský zatýkací rozkaz vydán, je ve vykonávajícím státě trestným činem. Ukazuje se, že některé trestné činy jsou vymezeny příliš široce (např. počítačová kriminalita), že při implementaci do národních právních řádů dochází k rozdílnému vymezení jednání, které nevyžaduje oboustrannou trestnost.

THE EUROPEAN ARREST WARRANT

Summary

According to the Conclusions of the Tampere European Council of 15 and 16 October 1999, and in particular point 35 thereof, the formal extradition procedure should be abolished among the Member States in respect of persons who are fleeing from justice after having been finally sentenced and extradition procedures should be speeded up in respect of person suspected of having committed an offence.

The European arrest warrant provided for in this Framework Decision is the first concrete measure in the field of criminal law implementing the principle of mutual recognition which the European Council referred to as the cornerstone of judicial cooperation.

The European arrest warrant is a judicial decision issued by a Member State with a view to the arrest and surrender by another Member State of a requested person, for the purposes of conducting a criminal prosecution or executing a custodial sentence or detention order. Member States shall execute any European arrest warrant on the basis of the principle of mutual recognition and in accordance with the provisions of this Framework Decision.

Key words: European arrest warrant, extradition procedure, judicial cooperation, criminal Prosecution, Framework Decision